

Kościół w Polsce w XIV-XV wieku

Ku zjednoczeniu

Na przełomie XIII i XIV w. Polska była osłabiona w wyniku rozbicia dzielnicowego.

Kościół również ponosił konsekwencje konfliktów między Piastami.

Wielkim orędownikiem odbudowy jedności państwa był arcybiskup gnieźnieński Jakub Świnka (1283-1314).

W tym celu popierał Przemysła II i Wacława II, a później Władysława Łokietka.

Abp Jakub Świnka, miniatura.

Spory z Krzyżakami

W 1226 r. książę Konrad Mazowiecki sprowadził do Polski Krzyżaków, by zabezpieczyli jego ziemię przed atakami pogańskich Prusów. Okazało się jednak, że Krzyżacy stali się zagrożeniem również dla Polski. Król Władysław Łokietek toczył z nimi walki i procesy sądowe.

Spory z zakonem prowadził też król Kazimierz Wielki, który – dostrzegając potrzebę kształcenia prawników – erygował w 1364 r. uniwersytet w Krakowie.

Jan Matejko, „Dzieje Cywilizacji w Polsce”,
Założenie Szkoły Głównej przeniesieniem do Krakowa
ugruntowane. R.P. 1361–1399–1400, 1888

Św. Jadwiga (1374-1399)

W 1370 r. królem Polski został Ludwik Andegaweński.

W 1384 r. władzę objęła córka Ludwika, Jadwiga.

Pod wpływem panów polskich poślubiła wielkiego księcia litewskiego, Jagiełłę.

Uczyniła to dla nawrócenia Litwy.

Jagiełło w ramach unii w Krewie w 1385 r. zobowiązał się przeprowadzić chrystianizację swego państwa.

Jagiełło na chrzcie otrzymał imię Władysław.

Po ślubie z Jadwigą w 1386 r. rozpoczęło się ich wspólne dzieło krzewienia wiary na Litwie. Królowa angażowała się w działalność polityczną, wspierała Kościół i niosła pomoc ubogim. Wspólnie z mężem wspomogła również krakowską uczelnię, dzięki czemu powstał tam wydział teologiczny, a Uniwersytet zwany jest Jagiellońskim. Jadwiga zmarła w opinii świętości.

W 1997 r. kanonizował ją św. Jan Paweł II.

Jan Matejko, Wizerunek Jadwigi Andegaweńskiej.

Władysław Ciesielski, Chrzest Litwy (1900 r.).

Jan Matejko, Chrzest Litwy (1888 r.).

**POLSKA I LITWA
ZA PANOWANIA WŁADYSŁAWA II JAGIELLY
(1386 - 1434)**

- **KRAKÓW** Stolica Polski
- Pozostałe miastowości
- Granice Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego w 1434 r.
- Granice ziem i państw pozostałych
- Królestwo Polskie
- Lenno Królestwa Polskiego
- Wielkie Księstwo Litewskie
- Ziemie przyłączone do Wielkiego Księstwa Litewskiego
- Lenno Wielkiego Księstwa Litewskiego

0 50 100 km

Sobór w Konstancji (1414-1418)

Po śmierci Jadwigi konflikt z Krzyżakami przerodził się w otwartą wojnę. Zwycięstwo sił polsko-litewskich pod Grunwaldem w 1410 r. nie zahamowało Krzyżaków. Pokój w Toruniu z 1411 r. umożliwił Jagielle i Witoldowi podjąć akcję chrystianizacyjną na Żmudzi. W 1414 r. wybuchła jednak kolejna wojna z zakonem. Sporne kwestie miał rozstrzygnąć Sobór w Konstancji (1414-1418). Rzecznikiem krzyżackich oskarżeń był dominikanin Jan Falkenberg. Zarzuty odpierał Paweł Włodkowic, który głosił, że nawracanie pogan mieczem i podbój ich kraju jest wojną niesprawiedliwą. Przybyła również delegacja Żmudzinów, którzy przedstawili okrucieństwa Krzyżaków i pozytywne rezultaty metod stosowanych przez Jagiełłę i Witolda. Sporu krzyżacko-polskiego sobór nie rozstrzygnął.

Portret Władysława Jagiełły, fragment gotyckiego ołtarza z katedry wawelskiej, ok. 1475–1480.

Pierwszy prymas Mikołaj Trąba (1358-1422)

Po przyłączeniu Rusi do Polski i utworzeniu metropolii łacińskiej we Lwowie, arcybiskupom gnieźnieńskim zaczęło przysługiwać tytułu prymasa. Pierwszym prymasem Polski był Mikołaj Trąba, który brał udział w soborze w Konstancji. Prymasowi Królestwa Polskiego przysługiwało prawo do koronacji królów, pierwsze miejsce w radzie królewskiej (senacie) i kierowanie państwem w okresie bezkrólewia.

Abp Mikołaj Trąba, miniatura.

Św. Kazimierz Królewicz (1458-1484)

Urodził się na Wawelu jako drugi syn Kazimierza Jagiellończyka, a wnuk Władysława Jagiełły. Królewicz był prawą ręką ojca, który upatrywał w nim swego następcę. Jako namiestnik rządził w Koronie. Obowiązki umiał pogodzić z bogatym życiem duchowym. Umarł na gruźlicę w drodze do Wilna. Pochowano go w katedrze wileńskiej. Kiedy w 1602 r. otwarto grób Kazimierza, jego ciało znaleziono nienaruszone. Kanonizacja odbyła się w 1604 r. Jest głównym patronem Litwy. W diecezji wileńskiej do dziś organizowany jest odpustowy jarmark – Kaziuki.

Św. Kazimierz, obraz w katedrze wileńskiej (ok. 1520).

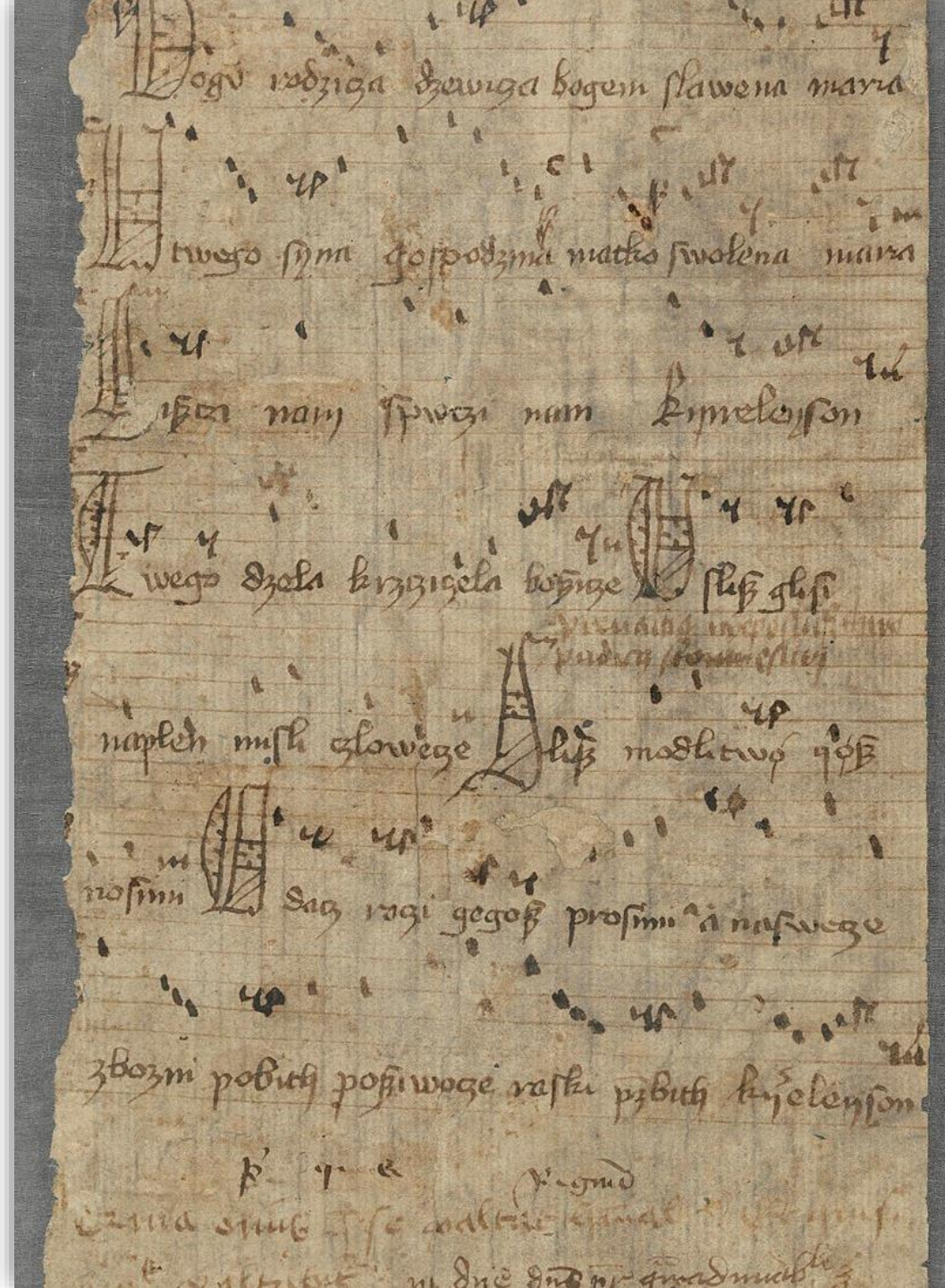

Bogurodzica

Bogurodzica dziewica, Bogiem sławiona Maryja,
U twego syna Gospodzina matko zwolena, Maryja!
Zyszczy nam, spuści nam.
Kyrieleison.

Twego dzieła Krzciciela, bożycze,
Ustysz głosy, napelni myśli człowiecze.
Słysz modlitwe, jaż nosimy,
Oddać raczy, jegoż prosimy:
A na świecie zbożny pobyt,
Po żywocie rajski przebyt.
Kyrieleison.

Rękopis „Bogurodzicy” z roku 1408.

Św. Jadwiga Królowa (1374-1399) w „Rocznikach” Jana Długosza (Księga X, fragment)

Urody była nadobnej, ale nadobniejsza cnotą i pięknymi obyczajami. Staranna o wzrost i rozszerzenie wiary katolickiej. Ona szkołę główną królestwa, którą był począł Kazimierz II, król polski, w mieście Kazimierzu odbudowała i uzupełniła. Ona w kościele krakowskim ustanowiła Zgromadzenie Psalterzystów, chwałę Bożą bez ustanku wyśpiewujących. Nadto ufundowała w tymże kościele krakowskim dwie altarie, jedną pod wezwaniem św. Anny, a drugą pod tytułem Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny na przedmieściu krakowskim zwanym Piasek. Niemniej kościół dla braci słowiańskich pod wezwaniem Świętego Krzyża murować i uposażać począła, ale śmierć nie dozwoliła jej dzieła tego dokonać. W czasie wielkiego postu i przez cały adwent, odziana włosiennicą, ciało osobliwszą powściągliwością trapiła. Dla ubogich, wdów, przychodniów, pielgrzymów i wszelakiego rodzaju nędzarzy szczodre wydawała jałmużny. Żadnej nie widziałeś w niej płochości, żadnego gniewu; nikomu nie okazała pychy, zawiści, niechęci. Tłąła w jej duszy głęboka pobożność, miłość ku Bogu bez granic, wzgardziwszy próżnością i wszelakimi marnościami świata, wszystek umysł swój zajmowała modlitwą i czytaniem ksiąg świętych, jako to pisma starego i nowego zakonu, homilij czterech doktorów, żywotów Świętych Pańskich, kazań i dziejów męczeństw, modlitw i bogomyślności św. Bernarda, św. Ambrożego, objawień św. Brygitty i wielu innych z łacińskiego języka na polski przełożonych. Wielu chciwych nauki młodzieńców po szkołach żywiła i utrzymywała. Wszystkie klejnoty swoje, szaty, pieniądze i wszystek sprzęt królewski na wsparcie dla nieszczęśliwych i na założenie naukowej wszechnicy w Krakowie wykonawcom swojej ostatniej woli, to jest Piotrowi biskupowi i Jaśkowi z Tęczyna, wojewodzie krakowskiemu, odkazała. Kościół krakowski otrzymał od niej ornat bogaty, ozdobny krzyżem wysadzany perłami i drogimi kamieniami tudzież racjonął z samych niemal pereł uszyty. W całym świecie katolickim tak dalece słynęła cnotą i pięknymi przymioty, że wszyscy ją jak wzór świątobliwości czcili i uwielbiali.

Polecenia:

1. Omów wybrane zagadnienia z dziejów Kościoła w Polsce w XIV i XV wieku.
2. Wymień i oceń podane przez kronikarza cechy osobowości oraz dokonania św. Jadwigi królowej.

Ilustracje: Wikipedia.

Dziękuję za uwagę!
Króluj nam, Chryste!

